

oderit? Hinc temeraria et iniqua judicia existunt, ira, invidia, obtreccationes et alia ejusmodi, quibus illi quoque implicari solent, qui aut cognatione, aut amicitia, juncti sunt.

Nola. Itaque saepe fit ut ex uno peccato multa existant.

Odium est peccatum diabolicum.

XXXV. Neque injuria dicitur, hoc peccatum esse diaboli; quandoquidem (a) ipse ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noster Jesus Christus, cum sibi mortem Pharisei afferre cuperent, (b) illos a patre diabolo genitos esse dixit.

Remedia adversus odium.

XXXVI. Sed præter hæc quæ dicta sunt, unde sceleris hujus detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, et ea profecto maxime opportuna, sanctarum Litterarum monumentis tradita sunt.

Primum. — Ac primum omnium remedium et maximum est Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus: is enim, cum ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cæsus, spinis coronatus et cruci denique affluxus, eam habuit orationem plenissimam pietatis: (c) Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. (d) Cujus aspersionem sanguinis testatur Apostolus, melius loquentem quam Abel.

Secundum. — Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem atque illum judicii diem recordemur: (e) Memorare, inquit ille, novissima tua, et in æternum non peccabis;

(a) Joan. 8, 44. — (b) Ibid. — (c) Luc. 23, 34. — (d) Hebr. 12, 24. — (e) Eccli. 7, 40.

quæ sententia eadem spectat ac si dicat: Illud sæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas; proinde, quia tali tempore tibi optatissimum erit et maxime necessarium summam Dei misericordiam impetrare: eam tibi ob oculos jam nunc perpetuoque proponas necesse est; ita enim fiet ut immanis illa ulciscendi cupiditas tibi exhauriatur, cum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius majusve remedium invenias quam oblivionem injuriarum et amorem in eos qui te, aut tuos, re aut ratione violarint.

DE SEXTO PRECEPTO DECALOGI.

NON MECHABERIS.

Cur hoc ordine collocetur hoc præceptum.

I. Quoniam viri et uxoris vinculum artissimum est, et nihil utrique jucundius accidere potest, quam intelligere se mutuo quodam et singulari amore diligi: contra nihil molestius quam sentire a se debitum et legitimum amorem alio transferri; recte quidem atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, legem hæc, quæ de mœchia sive adulterio est, consequitur, ut sanctam illam et honorabilem matrimonii conjunctionem, unde magna charitatis vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare aut dirimere audeat.

Caute explicandum est hoc præceptum.

II. Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus admodum sit parochus et prudens, et tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius desiderat, quam orationis copiam; verendum est enim, ne, dum is late atque copiose nimis explicare studet quibus modis homines ab hujus legis

præscripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat, unde excitandæ libidinis potius materia, quam restringendæ illius ratio emanare solet.

Divisio præcepti.

III. Sed quoniam hoc præcepto multa continentur, quæ prætermittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur a parochis.

Prior pars prohibens.

Ejus igitur duplex vis est: altera, qua disertis verbis adulterium vetatur. Vide 52, q. 4. c. *Meretrices*. Item *ibid.* multa alia capita. Item *Ambros. de Abraham*, c. 4. *Hieronym. contra Jovinianum lib. 1 et lib. 2.* Item in c. 5 *Epist. ad Galat. ad illa verba: Manifesta autem.* Item in c. 5 ad *Ephes. ad hæc verba: Viri, diligite.* *August. De Bono conjug.* c. 16. et lib. 22, contra *Faustum*, c. 47, 48. Item in *quæst. Deut.* q. 17, ad c. 25. Item *Ambros. in serm. de S. Joan. qui sic incipit: Diximus superiore Dominica*, et 65. Item *Gregor. in Matt. lib. 52, c. 21. Divi Thom. 1, 2, q. 100, a. 5, et 2, 2, q. 122, a. 6.*

Altera pars præcipiens.

Altera, quæ eam sententiam inclusam habet, ut animi corporisque castitatem colamus.

Quid sit adulterium.

IV. Ut autem ab eo quod prohibitum est, docendi initium sumatur: Adulterium est legitimi tori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit; etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suam ipse torum violat: si vero solutus vir alienam cognoscat uxorem, adulterii labem torus alienus inquinatur.

Hic omnis et impura libido prohibetur.

V. Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi divus *Ambrosius (a)* et *Augustinus (b)* auctores sunt quæcumque inhonesta sunt et impudica.

Hoc præceptum confirmant Scripturæ.

VI. In hanc sententiam hæc verba accipienda esse, ex sacris Litteris tum Veteris, tum Novi Testamenti licet colligere; nam præter adulterium, alia libidinis genera apud Moysen puniuntur. Est Judæ in *Genesi (c)* judicium in nurum suam. Est præclara illa in *Deuteronomio* Moysis lex, *(d)* ne de filiabus Israel ulla esset meretrix. Exstat præterea *Tobiæ* ad filium ejusmodi adhortatio: *(e)* Attende tibi, fili mi, ad omni fornicatione. *Ecclesiasticus* item: *(f)* Erubescite, inquit, a respectu mulieris fornicariæ. In Evangelio etiam *Christus Dominus* inquit: *(g)* De corde exire adulteria et fornicationes quæ co inquinant hominem; *Apostolus vero Paulus* hoc vitium sæpe multis gravissimisque verbis detestatur: *(h)* Hæc est, ait, voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstinatis vos a fornicatione; et *(i)* Fugite fornicationem; et *(j)* Ne commisceamini fornicariis. *(k)* Fornicatio autem, inquit, et omnis immunditia aut avaritia nec nominetur in vobis; et *(l)* Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, regnum Dei possidebunt.

(a) *Amb.* lib. 1. de Officiis. c. 50 in fine. — (b) *Aug.* quæst. 71 super *Exod.* — (c) *Gen.* 53, 24. — (d) *Deut.* 23, 17. — (e) *Tob.* 4, 15. — (f) *Ecclesi.* 44, 25. — (g) *Matth.* 15, 19. — (h) *1 Thess.* 4, 5. — (i) *1 Cor.* 6, 18. — (j) *Ibid.* 5, 9. — (k) *Eph.* 5, 3. — (l) *1 Cor.* 6, 9.

Cur adulterium prohibeatur præcipue.

VII. Præcipue vero ob eam rem adulterium diserte vetitum est, quia præter turpitudinem, quæ illi cum aliis intemperantiæ generibus communis est, iniustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adjunctum habet.

Est illud autem certum, qui se a cæterarum libidinum intemperantia non abstinere, eum ad hanc quæ adulterii est, incontinentiam facile labi.

Etiã intima animi libido hic prohibetur.

VIII. Quare hoc adulterii interdicto facile intellegimus omne impuritatis et impudiciæ genus quo polluitur corpus, prohiberi: imo vero omnem intimam animi libidinem hoc præcepto vetitam esse, tum ipsius legis vis significat, quam spiritualem esse constat, tum Christus Dominus docuit illis verbis: (a) Audistis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo.

Observanda parochis.

IX. Hæc sunt quæ fidelibus publice tradenda duximus, si tamen ea addantur, quæ a sancta Tridentina synodo (b) in adulteros et eos qui scorta et pellices alunt, decreta sunt: prætermisissimis multis aliis, ac variis impudiciæ et libidinis generibus, de quibus privatim unusquisque a paroco admonendus erit, ut temporis et personarum ratio postulabit.

(a) Matth. 5, 27, 28. — (b) Sess. 24. de Reform.

Castitas unicuique pro suo statu servanda.

X. Sequitur nunc, ut ea explicentur quæ iubendi vim habent. Docendi igitur sunt fideles, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam et continentiam omni studio colant, (a) mundentque se ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

In primis autem admonendi sunt, quamvis castitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud ac plane divinum virginitatis propositum sancte et religiose colunt, tamen iis etiam convenire, qui vel cælebem vitam agunt, vel matrimonio juncti, a vetita libidine puros se et integros servant.

Remedia paranda adversus libidines.

XI. Quoniam vero multa a sanctis (b) Patribus tradita sunt quibus docemur domitas habere libidines, et coercere voluptates, ea parochus studeat populo accurate exponere, atque in hac traditione diligentissime versetur.

Remedia contra cogitationes impuras.

XII. Hæc autem ejusmodi sunt, partim quæ in cogitatione consistunt, partim quæ in actione. Quod in cogitatione remedium positum est, id in eo maxime versatur, ut intelligamus.

Primum. — Quanta sit hujus peccati turpitudine et pernicies: qua cognita, facilius fiet ejus detestandi ratio; perniciosum vero scelus esse, intelligi ex eo potest, quoniam propter hoc peccatum e Dei regno pelluntur atque exterminantur homines: quod malorum omnium ultimum est.

Secundum. — Et hæc quidem calamitas omnium

(a) 2 Cor. 7, 1. — (b) Vide D. Thom. 2, 2, q. 151. Trid. sess. 24. de Matrim. c. 5, et sess. 25, de Regular.

scelerum communis est: illud autem hujus peccati proprium, quod qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sententia Apostoli ita scribentis: (a) Fugite fornicationem; omne enim peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat; quod ob eam causam dictum est, quoniam illud injuriose tractat, cum ejus violat sanctitatem. Qua de re Thessalonicenses ita divus Paulus: (b) Hæc est, inquit, voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineteis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum.

Tertium. — Deinde in quod scelestius est, si homo christianus meretrici turpiter se dedat, membra, quæ Christi sunt, ea meretricis facit; ita enim divus Paulus ait: (c) Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? absit: an nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?

Quartum. — Est præterea homo christianus, ut idem testatur, (d) templum Spiritus sancti: quod violare nihil aliud est, nisi ab eo Spiritum sanctum ejicere.

Adulterii gravis injustitia.

XIII. In adulterii autem scelere magna inest iniquitas: si enim, ut vult Apostolus, qui matrimonio juncti sunt, ita eorum alter alterius potestati mancipatus est, ut (e) neuter sui corporis potestatem jusque habeat, sed mutuo quodam sint inter se quasi servitutis vinculo ita devincti,

(a) 1 Cor. 6, 18. — (b) 1 Thess. 4, 5. — (c) 2 Cor. 6, 15.
— (d) 1 Cor. 6, 19. — (e) Ibid. 7, 4.

ut vir ad uxoris voluntatem, contraque uxor ad viri nutum voluntatemque se accommodare debeat; certe si alteruter corpus suum, quod est alieni juris, ab eo cui illud adstrictum est, disjungit, is admodum iniquus est et nefarius.

Adulterii turpitudine insignis.

XIV. Et quoniam infamiae metus et ad ea quæ jussa sunt, vehementer incitat homines, et a vitis magnopere deterret, docebit parochus adulterium hominibus insignem turpitudinis notam inurere. Nam sacris Litteris ita proditum est: (a) Qui adulter est, propter cordis inopiam, perdet animam suam: turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium illius non delebitur.

Adulterorum supplicium.

XV. Verum hujus sceleris magnitudo ex supplicii severitate facile perspicui potest; adulteri enim, lege a Domino in Veteri Testamento præscripta, (b) obruebantur lapidibus; qui etiam ob unius libidinem, non solum qui scelus admisit, sed universa interdum civitas, ut de Sichimitis (c) legimus, deleta est.

Puniti adulterii exemplum.

XVI. Multa divina animadversionis exempla in sacris Litteris prodita sunt, quæ ad deterrendos a nefaria libidine homines parochus colligere poterit, ut Sodoma, (d) et reliquarum finitimarum urbium interitus; (e) Israelitarum qui fornicati sunt cum filiabus Moab in deserto supplicium; (f) Benjamitarum deletio.

(a) Prov. 6, 32. — (b) Lev. 20, 10. Joan. 8, 5. — (c) Gen. 34, 25. — (d) Ibid. 19, 24. — (e) Num. 25, 4. — (f) Judic. 20.

Adulteri excæcantur, et ad omnia inepti fiunt.

XVII. Qui vero mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores ac poenarum cruciatus, quibus sæpe plectuntur, non effugiunt. Nam mente cæci, quæ pena gravissima est, ita fiunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque suæ rationem habeant, hocque pacto adeo nequam et inutiles fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, et ad nullum fere officii munus idonei sint.

Exempla. — Hujus rei exempla a Davide et Salomone petere nobis licet: quorum alter (a) postquam adulteratus est, repente sui dissimilimus, ex mitissimo crudelis exstitit, ut Uriam optime de se meritum morti obtulerit; alter (b) cum se totum in mulierum libidinem profudisset, ita a vera Dei religione sese avertit, ut alienos deos sequeretur. Avertit igitur, ut Oseas dixit, (c) hoc peccatum cor hominis sæpeque obæcat.

Antidota libidinis.

XVIII. Nunc ad ea remedia veniamus quæ in actione consistunt.

Primum. — Quorum primum illud est, ut otium maxime fugiamus: in quo Sodomitæ homines, ut est apud Ezechielem, (d) cum hebescerent, in spurcissimum illud nefariæ libidinis scelus præcipites lapsi sunt.

Secundum. — Deinde crapula magnopere est vitanda. Saturavi eos, inquit Propheta (e), et mæchati sunt; quoniam venter expletus ac saturatus libidinem parit, hoc ipsum illis verbis Dominus

(a) 2 Reg. 11, 12. — (b) 5 Reg. 11, 4, 5. (c) — Osm. 4, 11. — (d) Ezech. 16. — (e) Jer. 5, 7.

significavit: (a) Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate. Hoc item Apostolus: (b) Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria.

Tertium. — Sed maxime animus ad libidinem oculis inflammari solet, quo pertinet illa Christi Domini sententia: (c) Si oculus tuus scandalizat te, erue eum et projice abs te. Multæ præterea sunt prophetarum de eadem res voces, ut est apud Job: (d) Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Sunt multa denique, ac pæne innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum aspectu ortum habuerunt: sic (e) David, sic rex Sichem (f) peccavit: hocque item pacto senes (g) illi Susannæ calumniatores deliquerunt.

Quartum. — Elegantior item ornatus, quo oculorum sensus valde excitatur, occasionem libidinis non parvam sæpe præbet: ideoque Ecclesiasticus monet: (h) Averte faciem tuam a muliere compta.

Notet pastor.

Cum igitur mulieres in nimio ornatus studio versentur, non alienum erit, si parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat, objurgetque verbis, quæ hoc de genere gravissima Apostolus Petrus ita protulit (i): Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Divus Paulus item: (j) Non in tortis, inquit, crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: multæ enim auro et margaritis ador-

(a) Luc. 21, 34. — (b) Eph. 5, 18. — (c) Math. 5, 29. — (d) Job. 31, 1. — (e) 1 Reg. 11. — (f) Gen. 34, 2. — (g) Dan. 13, 8. — (h) Eccl. 8, 9. — (i) 1 Pet. 3, 3. — (j) Tim. 2, 9.

nata, ornamenta mentis et corporis perdidit.

Quintum. — Hoc autem libidinis incitamentum, quod e vestium exquisito ornatu existere solet, alterum sequitur, quod est turpis obscenique sermonis: nam verborum obscenitate, quasi facie quadam subjecta, adolescentum accenduntur animi: (a) Corruptunt enim mores bonos colloquia mala, inquit Apostolus: hocque ipsum cum maxime efficiant delicatiores et molliores cantus ac saltationes, ab iis quoque diligenter cavendum est.

Septimum. — Quo in genere numerantur item libri obscene et amatorie scripti: qui ita vitandi sunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt, cum ad turpes rerum illecebras, inflammandosque adolescentum animos vis in illis sit maxima. Sed parochus in primis curet ut, quæ de iis a sacrosancto Tridentino concilio (b) pie religioseque constituta sunt, ea sanctissime serventur.

Septimum. Octavum. Nonum. Decimum. Undecimum. — Hæc vero omnia, quæ commemorata jam sunt, si magno adhibito studio, curaque vitentur, omnis fere libidinis materia tollitur, sed ad illius vim opprimendam maxime valent frequens confessio et Eucharistiæ usus: tum assiduæ ac piæ quidem ad Deum preces, cum elemosynis atque jejuniis conjunctæ.

Castitatem dat Deus petentibus.

XIX. Est enim castitas (c) donum Dei, quod recte petentibus non denegat; (d) nec patitur nos tentari supra id quod possumus.

(a) 1 Cor. 15, 33. — (b) Sess. 25. decreto de Invocat. et Vener. sacræ imagin. — (c) 1 Cor. 7, 7. ibid. 40, 15. — (d) Vide Tertull. de Monog. in fine. Nazian. orat. 5. Basil.

Alia antidota

XX. Corpus autem non jejuniis modo et iis præsertim, quæ sancta Ecclesia instituit, sed vigiliis etiam, piis peregrinationibus, atque aliis afflictationum generibus exercendum est, sensuumque appetitiones reprimendæ, in iis enim atque aliis ejusmodi rebus maxime cernitur temperantiæ virtus: in quam sententiam ad Corinthios ita divus Paulus scribit: (a) Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere, et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam; et paulo post: Castigo, inquit, corpus meum et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. Et alio loco: (b) Carnis curam ne feceritis in desideriiis.

DE SEPTIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

NON FURTUM FACIES.

Vetus Ecclesiæ mos hoc præceptum inculcandi.

I. Veterem hunc Ecclesiæ morem fuisse, ut huius præcepti vis et ratio inculcetur auditoribus, indicat illa apud Apostolum objurgatio eorum qui cæteros ab iis vitis maxime detererent, quibus ipsi cumulatim reperiebantur: Qui enim, inquit, (c) alium doces, te ipsum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris?

Istius moris utilitas.

II. Quo doctrinæ bono non solum frequens illorum temporum peccatum corrigebant, sed etiam turbas ac lites sedabant, aliasque malorum causas, quæ furto commoveri solent.

de Virg. ultra medium. Chrysost. et Hieron. in c. 16. Matth. August. libro 6 Confess. c. 11.

(a) 1 Cor. 9, 25. — (b) Rom. 13, 14. — (c) Ibid. 2, 21.

Parochorum officia hac in parte.

III. In iis et delictis, et delictorum incommodis atque calamitatibus cum nostra etiam hæc ætas misere versetur, ad exemplum sanctorum Patrum et christianæ disciplinæ magistrorum, parochi hunc urgebunt locum, et assidue ac diligenter hujus præcepti vim ac sententiam explicabunt.

Amor Dei in nos quantus hinc eluceat.

IV. Ac primum officium et diligentiam suam conferent ad declarandum Dei infinitum amorem erga genus humanum, qui non modo illis duobus interdictis: Non occides, non mœchaberis, quasi præsiidiis et vitam, corpusque nostrum, et famam, existimationemque tueatur: sed etiam hoc præcepto: Non furtum facies, tanquam custodia quadam externas res ac facultates munit atque defendat: quam enim hæc verba subjectam habent notionem, nisi eam, quam supra diximus, cum de aliis præceptis loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc nostra, quæ in ejus tutela sunt a quoquam auferri aut violari. *Vid. D. Thom. 1, 2, q. 100, art. 3, et 2, 2, q. 122, art. 6.*

Quam libenter huic præcepto obediendum.

V. Quod divinæ legis beneficium quo majus est, eo nos in ipsius beneficii auctorem Deum gratiores esse oportet. Et quoniam et habendæ et referendæ gratiæ nobis optima ratio proposita est, ut non tantum præcepta libenter auribus accipiamus, sed etiam re ipsa probemus, ad hoc colendum præcepti officium fideles excitandi et inflammandi sunt.

Duas in partes dividitur hoc præceptum.

VI. Est autem hoc præceptum, quemadmodum superiora, divisum in duas partes, quarum altera

quæ furtum vetat, aperte est enuntiata. alterius sententia et vis, qua jubemur benigni et liberales esse in proximos, in priore occulta est et involuta. De priore igitur, prius dicetur: Non furtum facias.

Quid hic per furtum intelligatur.

VII. In quo illud animadvertendum est, *furti* nomine non id modo intelligi, cum occulte ab invito domino aliquid aufertur: sed etiam cum aliquid alienum contra voluntatem scientis domini possidetur, nisi forte existimandum est eum, qui furtum prohibeat, rapinas factas per vim et injuriam non improbare; cum exstet illud Apostoli: (a) Rapaces regnum Dei non possidebunt: quorum omnem rationem et consuetudinem fugiendam esse idem scribit Apostolus. *Vide August. q. 71, in Exod. et citatur 32, q. 4, c. Meretrices.*

Rapina furto est deterior.

VIII. Quanquam vero majus peccatum (b) rapinæ sint, quam furtum; quæ præter rem, quem alicui adimunt, præterea vim afferunt, et majorem imponunt ignominiam. *Vide divum Thom. 2, 2, 66, art. 4 et 9. Item 14, q. 4, c. Penale.*

Nomen furti cur hic usurpatur.

IX. Mirandum tamen non est, quod leviori hoc *furti* nomine notatum sit divinæ legis præceptum, non rapinæ: id enim summa ratione factum est, quia furtum latius patet et ad plura pertinet, quam rapinæ, quas tantummodo illi facere possunt, qui potentia et viribus præstant.

Nota. Quanquam nemo non videt, exclusis ejusdem generis levioribus peccatis, graviora etiam facinora prohiberi.

(a) Cor. 6, 10. — (b) Ibid. 5, 10.

Variæ furti species.

X. Variis autem nominibus notatur injusta possessio et usus rerum alienarum, ex varietate eorum, quæ, et invitis et insciis dominis, auferuntur.

Furtum.

Nam si privatam quid privato adimitur, *furtum* dicitur.

Peculatus.

Si surripitur publico, *peculatus* appellatur.

Plagiatum.

Plagiatum vocant, si homo liber vel servus alienus in servitutem adducitur.

Sacrilegium.

Si vero sacra res eripitur, nominatur *sacrilegium*; quod facinus maxime nefarium ac scelestum adeo in mores inductum est, ut bona quæ necessario et sacrorum cultui, et Ecclesiæ ministris et pauperum usui pie ac sapienter fuerant attributa, in privatas cupiditates perniciosasque libidines convertantur.

Furandi voluntas prohibetur.

XI. Sed præter ipsum furtum, id est externam actionem furandi, etiam animus et voluntas Dei lege prohibetur.

Nota. Est enim spiritualis lex, quæ animum, fontem cogitationum et consiliorum, inspicit. De corde enim, inquit Dominus apud sanctum Matthæum, (a) exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia.

(a) Matt. 15, 19.

Furtum est grave scelus.

XII. Sed quam grave scelus furtum sit, ipsa naturæ vis et ratio satis ostendit: est enim iustitiæ contrarium quæ suum cuique tribuit. Nam bonorum distributiones et assignationes, jam inde ab initio, jure gentium constitutas, divinis etiam et humanis legibus confirmatas, ratas esse oportet, ut unusquisque, nisi humanam societatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei jure obtulerunt; nam, ut Apostolus ait: (a) Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

Mala quæ furtum sequuntur.

XIII. Etsi hujus sceleris importunitatem et immanitatem permulta declarant, quæ furtum consequuntur.

Fiunt enim judicia temere et inconsulto, multa de multis.

Erumpunt odia.

Suscipiuntur inimicitia.

Existunt interdum acerbissima innocentium hominum damnationes.

Restitutio facienda necessario.

XIV. Quid dicemus de ea necessitate, quæ divinitus imposita est omnibus satisfaciendi ei, cui aliquid ademptum sit? Non enim, inquit Augustinus, remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. *Epist. 54.*

Restitutio factu difficilis.

XV. Quæ restitutio, cum quis assueverit ex alienis locupletari, quantam habeat difficultatem, præter id, quod unusquisque et ex aliorum con-

(a) 1 Cor. 6, 10.

suetudine, et de suo sensu judicare potest, ex testimonio Habacuc propheta licet intelligere: inquit enim: (a) Vae ei qui multiplicat non sua usquequo et aggravat contra se densum lutum.

Nota. Lutum appellat densum, rerum alienarum possessionem, unde emergere et expedere se homines difficile possint.

Furtorum multa sunt genera.

XVI. Furtorum autem tam multa sunt genera, ut ea dinumerare sit difficillimum: quare de his duobus, furto et rapinis, dixisse satis erit; ad quæ tanquam ad caput, reliqua, quæ dicemus, referuntur. Ad ea igitur detestanda et ad fidelem populum a scelesto facinore deterrendum, conferent omnem curam ac diligentiam parochi.

Furtum faciunt.

XVII. Verum hujus generis partes persequamur.

Primo. — Sunt igitur fures etiam, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inventas, occupatas aut ademptas retinent: ait enim sanctus Augustinus: (b) Si invenisti et non reddidisti, rapuisti.

Nota. Quod si rerum dominus nulla ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum conferenda.

Nota. Quæ ut restituat, qui adduci non potest, ea re facile probat, se undique ablaturum omnia, si possit.

Secundo. — Eodem se alligant scelere, qui in emendis vendendisque rebus fraudes adhibent

(c) Habac. 1, 6. — (b) Lib. 50. Hom. Hom. 9, et de Urbis. Apost. serm. 19.

et vanitatem orationis; horum fraudes vindicabit Dominus.

Nota. Gravioris et iniquiores in hoc furtorum genere sunt ii, qui fallaces et corruptas merces vendunt pro veris et integris: quive pondere, mensura, numero ac regula decipiunt emptores; est enim in Deuteronomio: (a) Non habebis in sacculo diversa pondera; et in Levitico: (b) Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura: statera justa et æqua sint pondera; justus modius æquusque sextarius. Est et alio loco: (c) Abominatio est apud Dominum pondus, et pondus; statera dolosa non est bona.

Tertio. — Furtum etiam apertum est operarium et artificum, qui totam et integram mercedem exigunt ab iis quibus ipsi justam ac debitam operam non dederunt.

Quarto. — Nec vero distinguuntur a furibus servi dominorum, rerumque custodes infidi, quin etiam eo sunt detestabiliores quam reliqui fures, qui clavibus excluduntur, quod furaci servo nihil domi obsignatum aut oculos esse potest.

Quinto. — Furtum præterea facere videntur, qui fictis simulatisque verbis, quive fallaci mendacitate pecuniam extorquent, quorum eo gravius est peccatum, quod furtum mendacio cumulant.

Sexto. — Illi quoque in furum numero reponendi sunt qui cum ad privatam aliquod, vel publicum officium conducti sunt, nullam vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tantum ac pretio fruuntur.

Septimo. — Reliquam furtorum multitudinem, a solerti avaritia, quæ omnes pecuniæ vias novit, excogitatum, persequi longum est, et, ut dixi-

(a) Deut. 25, 12. — (b) Lev. 19, 35. — (c) Prov. 20, 23

mus, difficillimum; itaque de rapinis, quod est alterum horum scelerum caput, dicendum videtur.

Nota. Si prius monuerit parochus christianum populum, ut meminerit illius Apostoli sententiæ: (a) Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli. Nec ullo sibi loco patiantur excidere præceptum hoc: (b) Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis: et illud cogitent perpetuo: (c) Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. mod. hujus l. 2. *statuta.*

XVIII. Primarapinæ species.—Rapinæ igitur patient latius. Nam qui debitam operariis mercedem non persolvunt, sunt rapaces, quos sanctus Jacobus ad pœnitentiam invitat illis verbis: (d) Agite nunc, divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis: cujus pœnitentiæ causam subjungit: Ecce enim merces operationum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis clamat; et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit; quod genus rapinarum in (e) Levitico, in (f) Deuteronomio, apud (g) Malachiam et apud (h) Tobiam vehementer improbat.

Secunda.—In hoc crimine rapacitatis includuntur qui, quæ Ecclesiæ præsidibus et magistratibus debentur vectigalia, tributa, decimas et reliqua hujus generis non dissolvunt, vel intervertunt, et ad se transferunt.

Tertia.—Huc etiam referuntur feneratores in rapinis acerrimi et acerbissimi, qui miseram plebem complicant ac truncant usuris.

(a) 1 Tim. 6, 9. — (b) Matth. 7, 12. — (c) Tob. 4, 16. — (d) Jac. 5, 1. — (e) Lev. 19, 15. — (f) Deut. 24, 14. — (g) Mal. 3, 5. — (h) Tob. 4, 15.

Usura quid sit.

XIX. Est autem usura, quidquid præter sortem et caput illud quod datum est, accipitur, sive pecunia sit, sive quidvis aliud, quod emi aut æstimari possit pecunia: sic enim apud Ezechielem scriptum est: (a) Usuram et superabundantiam non acceperis; et Dominus apud Lucam: (b) Mutuum date, nihil inde sperantes.

Usura facinus odiosum.

XX. Gravissimum semper fuit hoc facinus etiam apud gentes et maxime odiosum. Hinc illud: quid feneratori? quid hominem, inquit, occidere? Nam qui feneratorum, bis idem vendunt, aut id vendunt quod non est. *De Usura, vide 14, quæst. 1, et quæst. 4, passim. Vide item titulum de Usuris in Decretalibus et divi Thomæ 2, 2, quæst. 78. Item Ambrosium, libro de Tobia, c. 14.*

Quarta rapinæ species.—Item rapinas faciunt nummarii iudices, qui venalia habent iudicia, et pretio muneribusque deliniti optimas tenuiorum et egentium causas evertunt.

Quinta.—Fraudatores creditorum et inficiores, qui que sumpto temporis spatio ad solvendum, sua vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem crimine rapinarum, quorum etiam delictum gravius est, quod mercatores, illorum destitutionis ac fraudationis occasione, magno detrimento civitatis vendunt omnia carius; in quos illa Davidis sententia videtur convenire: (c) Mutuabitur peccator et non solvet.

Sexta.—Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis qui solvendo non sunt, quod commodarunt, exigunt acerbius et pignora etiam ea aufe-

(a) Ezech. 18, 8. — (b) Luc. 6, 35. — (c) Ps. 56, 21.

runt contra Dei interdictum, quæ ad eorum corpus tuendum sunt necessaria? inquit enim Deus: (a) Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddas ei: ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. Horum exactionis acerbiter jure rapacitatem, atque adeo rapinas appellabimus. *Titulum habes de Pignore in Decretal. lib. 3, ut tit. 21. Vide Amb. lib. 5 de Offic. c. 6.*

Septima. — Ex numero eorum, qui raptores dicuntur a sanctis Patribus, sunt qui in frugum inopia comprimunt frumentum, faciuntque ut sua culpa carior, ac durior sit annona: quod etiam valet in rebus omnibus ad victum et ad vitam necessariis, ad quos illa Salomonis pertinet execratio: (b) Qui abscondit frumenta maledicetur in populis. Quos, suorum scelерum admonitos, parochi liberius accusabunt, ac propositas illis peccatis pœnas explicabunt uberius.

De restitutione.

XXI. Hac de vœtitis: nunc ad jussa veniamus in quibus satisfactio, vel restitutio primum locum habet; peccatum enim non remittitur, nisi restituatur ablatum.

Qui restituere teneantur.

XXII. Sed, quoniam non is solum, qui furtum fecit, ei cui furatus est id debet restituere; sed omnes præterea, qui furti participes fuerint, hac lege restitutionis tenentur, aperiendum est, qui sint illi, qui hanc satisfaciendi vel restituendi necessitatem effugere non possint.

(a) Exod. 22, 26. — (b) Prov. 11, 26.

Primo imperantes. — Sunt autem plura hominum genera, ac primum est eorum qui furari imperant: qui non modo sunt ipsi furorum socii et auctores; sed etiam in illo furum genere deterrimi.

Secundo, suasores. — Alterum genus par voluntate primis, potestate dispar, in eodem tamen furum gradu ponendum eorum qui, cum jubere non possint, suasores sunt atque impulsores furorum.

Tertio, consentientes. — Tertium genus est eorum qui cum furibus consentiunt.

Quarto, participes. — Quartum genus est eorum qui participes furorum, inde lucrum ipsi etiam faciunt; si lucrum dicendum est, quod nisi respuerint, eos addit æternis cruciatibus; de quibus sic loquitur David: (a) Si videbas furem, cur-rebas cum eo.

Quinto, non prohibentes. — Quintum genus est furum, qui cum furta possint prohibere, tantum abest ut illis occurrant et obstant, ut eorum licentiam permittant atque concedant.

Sexto, non indicantes. — Sextum genus est eorum qui cum et furtum factum, et ubifacium sit, certo sciant, et non indicant rem, sed eam se scire dissimulant.

Septimo, custodes furti. — Postremum genus est, quod omnes complectitur furorum adju-tores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium; qui omnes et satisfacere debent iis, quibus aliquid detractum est, et ad illud necessarium officium vehementer cohortandi sunt.

Octavo. — Ne hujus quidem sceleris omnino

(a) Ps. 49, 18.

sunt expertes approbatores furtorum et laudatores.

Nono. — Nec vero etiam ab eadem culpa sunt alieni filii familias et uxores, qui pecunias a patribus et viris surripit: nt.

De operibus misericordiz.

XXIII. Jam vero huic præcepto illa subjecta sententia est, ut pauperum et inopum misereamur, eorumque difficultates et angustias nostris facultatibus et officiis sublevemus; quod argumentum, quia sæpissime et copiosissime tractandum est, petent ea parochi ex virorum sanctissimorum (a) Cypriani, (b) Joannis Chrysostomi, (c) Gregorii Nazianzeni et aliorum libris, qui de elemosyna præclare scripserunt, et quibus huic muneris satisfaciunt.

Motiva ad suadenda opera misericordiz.

XXIV. Sunt enim inflammandi fideles ad studium et alacritatem opitulandi iis, quibus aliena misericordia vivendum est.

Primum. — Sunt vero etiam docendi quantam habeat necessitatem elemosyna, ut videlicet re et opera nostra in egentes simus liberales, verissimo illo argumento quod summo iudicii die testaturus sit eos Deus, et sempiternis ignibus addicturus, qui elemosynæ officia prætermiserint ac neglexerint: illos autem collaudatos in patriam celestem introducturus, qui benigne fecerint indigentibus. Est utraque Christi Domini

(a) Cyp. lib. de Opera et Elemosyn. — (b) Chrysos. hom. 52 ad popul. Antiochen. et hom. 55 et 54. in Matth. Vide etiam hom. 16, 57, ad popul. Antiochen. — (c) Nazianz. orat. de Pauperum amore. August. sermon, 50, et 227 de Tempore, item hom. 18, 19, 28, 45.

ore pronuntiata sententia: (a) Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum; et: Discedite a me, maledicti, in ignem æternum.

Secundum. — Utentur præterea sacerdotes accommodatis illis ad persuadendum locis: (b) Date, et dabitur vobis.

Tertium. — Proferent Dei promissum, quo nihil uberius, nihil magnificentius ne cogitari quidem potest. (c) Nemo est, qui reliquerit, etc.; qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, et in sæculo futuro vitam æternam.

Quartum. — Adjicient illud quod a Christo Domino dictum est: (d) Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

Mutuo dandum est gratis.

XXV. Hujus vero necessarij muneris partes expont, ut qui largiri non possunt egentibus, quo vitam sustentent, saltem commodent pauperi, juxta Christi Domini præscriptum: (e) Mutuum date, nihil inde sperantes. Atque hujus rei felicitatem beatus David expressit: (f) Jucundus homo, qui miseretur et commodat.

Ad subveniendum pauperibus laborandum est.

XXVI. Est autem christianæ pietatis, nisi sit aliunde facultas bene merendi de iis, quibus ad victum aliena misericordia opus est, vitandi etiam otii causa, laborem, opera, ac manus ex quærendo, quibus inopum indigentiam levare possint. Ad id omnes suo exemplo hortatur in Epistola ad Thessalonicenses Apostolus illis verbis: (g) Ipsi enim scitis, quemadmodum oporteat imitari nos.

(a) Matth. 25, 54, 41. — (b) Luc. 6, 58. — (c) Marc. 10, 29. — (d) Luc. 16, 9. — (e) Id. 6, 58. — (f) Ps. 111, 5. — (g) 2 Thess. 5, 7.

Item ad eosdem : (a) Operam detis, ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis et operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis. Et ad Ephesios : (b) Qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret operando manibus quod hominum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

Frugaliter vivendum.

XXVII. Est etiam frugalitati consulendum, parcendumque bonis alienis, ne cæteris graves, aut molesti simus, quæ temperantia sane quam elucet in omnibus Apostolis, sed maxime eminent in divo Paulo, ejus illud est ad Thessalonicenses : (c) Memores estis, fratres, laboris nostri et fatigationis : nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus invobis Evangelium Dei. Atque idem alio loco Apostolus : In labore et fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus.

Quomodo in rapinas et furta insurgendum.

XXVIII. Sed ut ab universo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat fidelis populus, parochis a Prophetis petere, et a reliquis divinis libris sumere par erit detestationem furtorum et rapinarum, et horribiles minas a Deo propositas eis, qui illa scelera committunt. Clamat (d) Amos propheta : Audite hoc, qui conteritis pauperem et defecere facitis egenos terræ, dicentes: quando transibit mensis, et venundabimus merces, et sabbatum, et aperiemus frumentum, ut immineamus mensuram et augeamus siclum, et supponamus stateras dolosas? Sunt in eadem senten-

(a) 1 Thess. 4, 11. — (b) Eph. 4, 28. — (c) 1 Thess. 2, 9. — (d) Amos. 8, 4, 5.

tia multa apud (a) Jeremiam, in (b) Proverbiis et apud (c) Ecclesiasticum.

Nota. Nec vero dubitandum est quin hæc majorum semina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his inclusa sint causis.

Ad liberalitatem ut exhortandum.

XXIX. Verum ut assuescant christiani homines prosequi omni liberalitatis ac benignitatis officio egentes et mendicos, quod ad alteram hujus præcepti partem pertinet; proferent parochii maxima præmia, quæ beneficiis et largis, et in hac et in altera vita daturum se Deus pollicetur.

Furti aut rapinæ nulla excusatio.

XXX. Sed quia non desunt qui etiam se in furtis excusent, admonendi sunt, fore ut nullam eorum peccati excusationem accipiat Deus, imo vero futurum, ut i la purgatione non modo non levetur peccatum, sed mirum in modum augeatur.

Inanis nobilitum excusatio.

XXXI. Ecce nobilitum hominum non ferenda delicia, qui culpam extenuare sibi videntur, si se affirmarint, non cupiditate aut avaritia ad detrahendum alteri sua descendere, sed tuendæ causa amplitudinis familiæ et majorum suorum, quorum existimatio ac dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur.

Nobiles ut a rapinis avertendi.

XXXII. Quibus perniciosus error eripiendus est, simulque demonstrandum unam esse rationem conservandi et amplificandi copias et opes, majorumque gloriam, si Dei voluntati paruerint, si ejus præcepta servarint : quibus contemptis, fun-

(a) Jer. 5, 21 et 22. — (b) Prov. 21. — (c) Eccli. 10.

datæ et optimæ constitutæ opes evertuntur : reges ex regio solio et summo gradu honoris præcipites exturbantur : in quorum locum infimi interdum homines, et qui summo in odio illis fuerunt, divinitus vocantur. Incredibile est, quantopere his succenseat Deus, cujus rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba : (a) Principes tui, infideles, socii furum ; omnes diligunt munera, sequuntur retributiones : propter hoc ait Dominus Deus exercituum, fortis Israel : Eheu ! consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis ; et convertam manum meam ad te et excoquam ad purum scorium tuam. *Vide Trident. sess. 22. decret. de Reform. c. 11. Nem Conc. Aurel. 3, c. 15, 22. Paris, 1, c. 1. Turon. 2, c. 23. Aurel. 5, c. 15. Mogunt. c. 6, 11. Worm. c. 75. Aquisgr. c. 88. Vide et in 1, 2, quæst. variis in capit.*

Inanis alia nobilium excusatio.

XXXIII. Non desunt, qui non jam illam afferant causam splendoris et gloriæ, sed victus et vitæ commodiorem facultatem et elegantiam ; qui reffellendi sunt docendique quam impia sit eorum et actio et oratio, qui ullam commoditatem anteferrant Dei voluntati et gloriæ, quam, negligendo ejus præcepta, offendimus mirandum in modum.

Nota. Etsi quæ potest esse in furto commoditas, quot summa incommoda consequantur ? Super furem enim inquit Ecclesiasticus : (b) Est confusio et pœnitentia.

Fur quam Deo injuriosus.

XXXIV. Sed fac esse, ut cum illis non agatur incommodè, dedecorat fur divinum nomen, repu-

(a) Isa. 1, 25 et d. — (b) Eccli. 5, 17.

gnat ejus sanctissimæ voluntati, salutaria ipsius præcepta contemnit, quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

Pestifera aliorum excusatio.

XXXV. Quid quod audire licet interdum fures qui nihil se eo peccare contendant, quod detrahant aliquid locupletibus et copiosis hominibus, qui ea detractioe nihil damni faciunt, ne sentiant quidem ; misera sane et pestifera defensio.

Alia damanda excusatio.

XXXVI. Putat alius satisfactionem suam accipi debere, quod eam furandi consuetudinem cepit, ut non facile possit ab illa mente et actione desistere qui nisi audierit Apostolum dicentem : (a) Qui furabatur, jam non feretur ; velit, nolit, etiam consuetudinem capiet æternorum suppliciorum.

Turpissima aliorum excusatio.

XXXVII. Nonnulli sunt qui excusant se, occasione data, alteri aliquid ademisse ; est enim illud tritum sermone proverbium : Fures qui non sint, fieri occasione ; qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi, resistendum esse pravis cupiditatibus. Nam si continuo est re perficiendum id, quod libido persuaserit, quis modus, quis finis erit scelerum ac flagitiorum ? Turpissima igitur est illa defensio, vel summæ potius intemperantiæ et injustitiæ confessio.

Nota. Nam qui dicit se non ideo peccare, quia nullam habet peccandi occasionem, idem prope modum fatetur se semper oblata occasione peccaturum.

(a) Eph. 4, 28.

Vana alia excusatio.

XXVIII. Sunt qui furari se dicant uleiscendi causa, quod ab aliis eadem injuria sint affecti; quibus ita respondendum est: primum nemini licere injurias persequi, deinde non posse quemquam rei suae judicem esse; tum multo minus concedi, ut penas ab aliis repetant eorum quae alii in eum peccaverunt.

Insana alia excusatio.

XXXIX. Postremo quidam furtum satis illa ratione defensum tectumque arbitrantur, quod cum sint aere alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissolvant, quibuscum ita agendum est, nullum esse gravius aere alienum, et quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precatone quotidie meminimus: (a) Dimitte nobis debita nostra; quare illud insanissimi hominis esse, plus velle Deo debere, id est, plus peccare, ut quod debet hominibus dissolvat; multoque praestare conjici in carcerem, quam mandari suppliciiis inferorum sempiternis: longe etiam esse gravius Dei quam hominum judicio condemnari: porro autem supplices ipsos ad Dei opem ac pietatem confugere debere, a quo, quid opus sit, possint impetrare.

Nota. Sunt alia excusationum genera, quibus parochi prudentes ac sui officii diligentissimi, facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant populum (b) sectatorem bonorum operum.

(a) Matth. 6, 12. — (b) Tit. 2, 14.

DE OCTAVO PRÆCEPTO DECALOGI.

NON LOQUERIS CONTRA PROXIMUM TUUM FALSUM TESTIMONIUM.

Hujus præcepti frequens explicatio necessaria.

I. Quantum non modo utilitatem, sed etiam necessitatem habeat assidua hujus præcepti explicatio et officii admonitio, nos divi Jacobi monet auctoritas illis verbis: (a) Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir: et idem: Lingua modicum quidem membrum est et magna exaltat: ecce quantus ignis quam magna silvam incendit, et quæ sequuntur in eandem sententiam.

Linguae vitium late patens.

II. Quibus duo monemur, primum latissime patere hoc linguae vitium: quod etiam illa prophetae sententia confirmatur: (b) Omnis homo mendax; ut propemodum sit unum hoc peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur.

Lingua malorum innumerabilium instrumentum.

III. Alterum, inde proficisci mala innumerabilia, cum sæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animæ salus amittatur, vel ejus qui læditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed eas impotenti animo persequatur: vel ejus qui lædit, quod pravo pudore, et falsa cujusdam existimationis opinione deterritus adduci non possit, ut illi qui offensus sit satisfaciatur.

(a) Jac. 3, 2. — (b) Ps. 115, 11.